

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ В ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

(Представлено к.е.н., доц.. Савченко Р.О.)

В статті розкрито економічну сутність поняття "виробничі запаси" та окреслено типові помилки в процесі здійснення операцій з обліку виробничих запасів. Проаналізовано основні проблеми, пов'язані з організацією та веденням обліку виробничих запасів на підприємствах, і запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: *запаси, виробничі запаси, активи, організація обліку запасів, управління запасами.*

Постановка проблеми. На даний час реалії сьогодення в питаннях управління запасами відіграють велику роль в кожному підприємстві. Важливою умовою правильної організації обліку виробничих запасів є їх відповідна класифікація та групування. Так в різних підприємствах виробничі запаси можуть мати різне призначення залежно від функцій, які вони виконують у процесі виробництва. Саме тому важливо правильно згрупувати (класифікувати) виробничі запаси на підприємстві за їх призначенням та роллю у процесі виробництва. Актуальною проблемою в економіці України є не тільки залучення виробничих запасів і нарощування їх обсягів, а і їх використання. Навіть прискорення обороту виробничих запасів на один лише день дає змогу, у цілому по країні, вивільнити значну частину коштів, що зайнята у сфері обігу. Для цього потрібний дійовий економічний механізм впливу на ефективність використання виробничих запасів у державному секторі економіки.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання обліку виробничих запасів вивчали такі вчені, як: Сопко В. В., Завгородній В. П., Бродецький Г.А., Бутинець Ф.Ф., Покропивний С. Ф., Лень В. С., Гливенко В. В., Гончаров Ю. В., Мороз Ю.Ю., Цаль-Цалко Ю.С., Таха Х.А., Стерлигова А.Н. та інші. В працях вчених розглядалися методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси та розкриття її у фінансовій звітності.

Метою статті є узагальнення та подальший розвиток теоретико-методичних підходів з удосконалення організації системи обліку виробничих запасів в підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Так, поняття виробничих запасів є предметом дослідження багатьох науковців і практиків. Зокрема, Покропивний С. Ф. вважає, що виробничі запаси – це предмети праці, які підготовлені для запуску у виробничий процес [9]. Бутинець Ф. Ф. під виробничими запасами розуміє все те, що завезено на склади підприємства та ще не вступило в першу стадію обробки, тобто частину сукупних запасів, призначених для виробничого споживання [9]. Лень В. С. та Гливенко В. В. розкривають виробничі запаси як підготовлені для запуску у виробничий процес предмети праці, які складаються з сировини, основних і

допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, тари і тарних матеріалів, запасних частин для поточного ремонту основних фондів [8, 9]. У той же час відповідно до п. 4 П(С)БО 9 "Запаси" під запасами розуміють активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [9]. Така відмінність у трактуваннях свідчить про те, що розкриття суті будь-якої економічної категорії залежить від вибраного підходу до її визначення. Перш ніж розглянути шляхи вдосконалення організації обліку виробничих запасів, необхідно ознайомитися з типовими помилками, які виникають під час здійснення операцій з ними. Зокрема це: незадовільна організація складського господарства, невиконання завдань щодо придбання матеріалів, завищення собівартості придбаних матеріалів, порушення правил приймання вантажів, неповне оприбуткування запасів, необґрунтовані претензії до постачальників, нерациональне витрачання матеріалів на виробництво, порушення норм і лімітів відпуску матеріалів, порушення проведення порядку інвентаризації, нестача, надлишок, присвоєння товарно-матеріальних цінностей, помилки і підробки в документах, заміна нових матеріалів старими, помилки у визначенні сум уцінок, дооцінок запасів та їх відображення в обліку, незадовільне ведення бухгалтерського обліку. Ефективна система управління запасами дозволить керівництву отримувати якісну інформацію про їх наявність та рух. Від правильності ведення обліку запасів залежить достовірність даних про отриманий підприємством прибуток та збереження самих запасів [9, с. 215].

Головними завданнями обліку виробничих запасів є: правильне та своєчасне документальне оформлення всіх операцій з руху матеріальних цінностей; виявлення та відображення витрат, пов'язаних з їх заготівлею; контроль за надходженням, заготівлею матеріальних цінностей, їх зберіганням; одержання точних відомостей про залишки запасів, що знаходяться на складах і в коморах; правильне та своєчасне виявлення запасів, які не використовуються на підприємстві та підлягають реалізації. Для правильної організації обліку запасів на підприємстві, перш за все, необхідно відповісти на ряд запитань: коли, звідки, скільки і на яку суму надійшли запаси, як виконуються програми постачання; кому, коли і скільки відпущено запасів; як виконується програма виробничого споживання; яким є залишок по окремих видах запасів і як дотримуються встановлені ліміти тощо. Необхідними передумовами належної організації обліку запасів є: раціональна організація складського господарства; наявність інструкції з обліку виробничих запасів; розробка номенклатури запасів; правильне групування (класифікація) запасів; розробка норм витрачання запасів [9]. Правильна організація порядку надходження і вибуття виробничих запасів сприяє раціональному процесу виробництва на всіх його стадіях обробки і випуску готової продукції, а обрання найбільш прийняттого методу оцінки виробничих запасів впливає на точність фінансових результатів підприємства. Аналіз літературних джерел у галузі обліку дозволяє відокремити такі негативні аспекти, що притаманні обліково-аналітичній роботі з виробничими запасами: складність та дискусійність аспектів визначення справедливої (ринкової та неринкової) вартості запасів; застосування підприємствами застарілих галузевих нормативно-правових актів з обліку і контролю виробничих запасів; низький рівень оперативності

інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємства; відсутність комплексного поєднання даних усіх видів обліку підприємства для забезпечення керівництва підприємства необхідною управлінською інформацією; невідповідний рівень (а найчастіше і взагалі відсутність) контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів (визначення оптимального їх рівня; вивчення обсягів, причин створення та політики реалізації понаднормативних запасів) [11]. Удосконаленню обліку виробничих запасів на підприємстві сприяють упорядкування первинної документації, широке впровадження типових уніфікованих форм, підвищення рівня автоматизації обліково-обчислювальних робіт, забезпечення суворого порядку приймання, зберігання та витрачання сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, обмеження числа посадових осіб, які мають право підпису документів на видачу особливо дефіцитних і дорогих матеріалів. Для забезпечення збереження виробничих запасів, правильного приймання, зберігання та відпуску велике значення має наявність на підприємстві в достатній кількості складських приміщень, оснащених ваговими і вимірювальними приладами, мірною тарою та іншими пристосуваннями. Для вдосконалення організації обліку та управління виробничими запасами на підприємствах можна виділити такі напрями: 1) підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств; 2) удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами та обґрунтування раціональних методів проведення інвентаризації виробничих запасів; 3) обґрунтування системи обліку матеріальних витрат на освоєння нової техніки і технології виробництва; 4) чітка організація обліково-контрольних процедур руху запасів підприємств (застосування прийомів обліку за центрами відповідальності, заходів контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів) [2,3,4].

Висновки. Отже, для забезпечення ефективного розвитку підприємств та зростання їх виробничого потенціалу за сучасних умов господарювання виникає необхідність створення якісно нової системи управління виробничими запасами. Саме тому дуже важливо приділяти велику увагу обліку виробничих запасів, їх зберіганню, реалізації, оскільки це вагомий ланцюжок кожного виробничого підприємства. Реалізація перелічених напрямів удосконалення організації обліку запасів вітчизняними підприємствами приведе до значного підвищення результативності їх фінансово-господарської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Бродецкий Г.А. Управление запасами: учебное пособие / Г.А. Бродецкий. — М.: Эксмо, 2007. — 398 с.
2. Стерлигова А.Н. Управление запасами в цепях поставок: учебник. — М.: ИНФРАМ, 2011. — 430 с.
3. Таха Х.А. Введение в исследование операций / Х.А. Таха. — 7е издание: Пер. с англ. — М.: Издательский дом "Вильямс", 2005. — 912 с.
4. Шрайбфедер Дж. Эффективное управление запасами: пер. с англ. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. — 304 с.

5. Mula J. Models for production planning under uncertainty / J. Mula, R. Poler, J.P. Garcia Sabater, F.C. Lario // *International Journal of Production Economics*. — 2006. — Vol. 103. — P. 271—285.

6. Управление запасами [Электронный ресурс] / Консалтинговая компания А ДАН ДЗО. — Режим доступа: <http://www.adandzo.com/consulting/82/>

7. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. — К. : КНЕУ, 2004. — 412 с.

8. Савченко Р. О. Організація системи внутрішнього контролю на основі ризик-орієнтованого підходу / Р. О. Савченко. // *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнар. зб. наук. пр.*. — 2013. — С. 296–302.

9. Савченко Р. О. Облік і контроль як складові управління / Р. О. Савченко, Н. М. Савченко. // *Вісник ЖДТУ*. — 2010. — №3. — С. 324–326.

References:

1. Brodetskyu, H.A. (2007), *Upravlenye zapasamy [Inventory Control]*, Эксмо, Moscow, Russia.

2. Sterlyhova, A.N. (2011), *Upravlenye zapasamy v tsepyakh postavok [Inventory Control in supply chains]*, YNFRA M, Moscow, Russia.

3. Takha, Kh.A. (2005), *Vvedeniye v yssledovaniye operatsyy [Introduction to Operations Research]*, Yzdatel'skiy dom "Vyl'yams", Moscow, Russia.

4. Shraybfeder, Dzh. (2005), *Effektivnoye upravleniye zapasamy [Efficient inventory control]*, Al'pyna Byznes Buks, Moscow, Russia.

5. Mula, J. Poler, R. Garcia Sabater, J.P. and Lario, F.C. (2006), "Models for production planning under uncertainty", *International Journal of Production Economics*, vol. 103, pp.271—285.

6. А ДАН ДЗО (2015), "Inventory Control", available at: <http://www.adandzo.com/consulting/82/> (Accessed 22 august 2014).

7. Sopko, V.V. and Zavgorodnyy, V.P. (2004) *Organizatsiya buhgalterskogo obliku, ekonomichnogo kontrolyu ta analizu* KNEU, p 412.

8. Savchenko, R.O. (2013), "Organizatsiya sistemu vnytrichnyogo kontrolyu na osnovi rizic-oriyentovanogo pidhodu", *Problemu tepriyi ta metodologiyi buhgalterskogo obliku, kontrolyu ta analizu*, pp. 296-302.

9. Savchenko, R.O. and Savchenko N.M. (2010), "Oblik i control yak scladovi upravlinnya", *Visnuk GDTU*, vol. 3, pp. 324-326.

ЮЩЕНКО Наталія Миколаївна – магістр Житомирського національного агроекологічного університету, спеціальність «Облік і оподаткування».

Наукові інтереси:

- обліково-методичні аспекти бухгалтерського обліку виробничих запасів в підприємствах